

БЛЕНИКА

Дора Колева

Да проникнем в поетическия свят на Бленика това значи да се докоснем до светоусещането на нейната лирическа героиня, да дочуем всички нюанси в нейния изповеден глас, да усетим дискретната красота на неподправеното ѝ слово. Образът на една светеща от обич към света и към хората жена с умни и ласкави очи живее в тази поезия. Безразлична към блясъка, към суетната показност, тя има свои представи за ценностите, свое човешко достойнство.

Бленика подхваща познатите стари мотиви за дома, за любимия, за майчинството. И то във време, когато разцъфтява ярката поетическа дарба на Елисавета Багряна (Вечната и святата, 1927), когато изказват интимните си вълнения Мара Белчева (Избрани песни, 1931) и Дора Габе (Земен път, 1928, Лунатичка, 1931).

Същата година, в която Багряна издава своята втора книга (Звезда на моряка, 1932) излиза и стихосбирката „Брегове“ — първата цялостна изява на Бленика. Критиката единодушно приветствува дебюта на младата авторка и което е по-важно, подчертава свежата оригиналност на нейния художествен свят.

С „Брегове“ Бленика се представя като автор с откроен поетически облик, със своя жизнена и философска концепция, със свой изказ на онези истини — „бисерни зърна“, които ѝ поднасят разширяващите се „брегове“ на нейния собствен живот. И по-нататък тя ще проявява в творчеството си само онези човешки качества и духовни сили, които са заложени дълбоко в самата нея. И по-нататък неотменно ще издига между себе си и живота, между себе си хората като едничък щит сърцето си и от „белезите по сърцето“ (Паустовски) ще се раждат нейните стихове.

Поезията на Бленика няма художествената мащабност на Багрянината поезия, но като органически израз на друга човешка съдба, на друго поетическо виждане и чувствуване тя ни въвежда в атмосфера с лично звучене и самобитни внушения.

Любовната лирика на Бленика не познава неудържимата страстна поривност, крайната нагорещеност на чувствата, както в поезията на Елисавета Багряна, но тя не познава и терзанията на ревността, на безответната любов, които изживява лирическата героиня на Дора Габе. Любовта в поезията на Бленика е светла, ликуваща радост, единение на душите, тържество на хармоничната обич. Няма да намерим тук драматизма на любовното чувство, неговите нюанси и превъплъщения, но ще усетим цялото очарование на мига, в който чувството се заражда.

В монолога на лирическата героиня от цикъла „Писма“ се разкрива състоянието на унес, на запленяване от магията на първата среща. Показателен за поетическия темперамент на Бленика е фактът, че импулс за стихотворението е не самото преживяване, а споменът за него, когато то се е превърнало в „упойно

старо вино“. В емоционалната ѝ памет изплуват не само точните подробности в поведението, в психологическото изживяване, но и грейналият отгоре свод, „разтворил звездната съдбовна книга“, който засилва впечатлението за необикновения, предопределен характер на срещата:

И чувствах в този миг тъй ясно,
макар че бяхме непознати,
преплетени са дните ни най-ясно
и неотменно от съдбата.

При цялата си конкретност и съкровеност любовта в тази поезия се възприема и като чувство предвечно и нетленно, възраждащо се непрекъснато ту у едни, ту у други:

И моето смирение,
и твойта стара власт —
събудени отново —
усещам днес у нас.

(„В стаята“)

Дошли като непосредствен отзвук на конкретни интимни факти, любовните стихове на Бленика имат и по-обобщаващ смисъл. В стихотворението „Ден“ е пресътворена атмосферата на един благословен, „изплетен от лъчи и аромати“ ден и в същото време се налага идеята за това, колко широта и щедрост носи любовното чувство, как изостря сетивата за поетическата прелест на живота. С особена изразителност и богати идейни внушения се отличава стихотворението „Пръст“. В тази творба любовното чувство получава космически размери, преливайки във философския мотив за надмощието на любовта над смъртта:

Но чуй:

Във тоя миг, когато твоята ръка магнитна
безмълвно своята обич ми разказва —
не мога да повярвам в тая безвъзвратност,
не мога да се примиря с пръстта и нищото,
защото сещам как от наште топли пръсти
невидима струя протича във ефира
и нейните вълни, понесени в всемира,
пронизват мъртвите угаснали планети. . .

И може би в пръстта на някоя от тях
израства чудно и уханно цвете
или във мъртвият им хладен камък
избухва животворен пламък.

Лирическата героиня на Бленика има тънко чувство за красотата на отделния миг. Тя може да го попие с цялото си същество и дълго да го носи като настроение, като траен спомен за нещо светло и съкровено. Всеки път при вида на сините люлякови пламъци в стария град в душата ѝ се пробужда „възторгът потаен“ и люляковият аромат на някогашното изживяване („Заклинание“). За любовта, за любимия тя отглежда и пази само доброто у себе си. И не е случаен този устрем към чистотата и лазура на планината, където има океан от бяла светлина и хоризонтът се губи „сред бялата, безкрайна далечност“. Планинският връх, облаците и звездите получават определен алегоричен смисъл — отиването там горе не е бягство от реалността, а създаване на една по-истинска реалност, където единствено са възможни извисените чувства, хармонията и предаността в човешките отношения. От широката ведрост на простора лирическата героиня поглъща

светлина и радост, за да дарява с тях любимия през вечерите, когато той ще се завръща „морен и сломен“ („По белия път“).

Като истински лирик Бленика умее да изрази себе си чрез нещата, които я заобикалят. В стихотворението „Писмо от Дубровник“ обективното се превръща в отблясък на субективното, на душевното състояние. Някакви невидими, особени излъчвания свързват нейните преживявания с всичко, което е наоколо. Изповедност и описателност се преплитат, за да създадат атмосфера, изразяваща тихата копнежност на лирическата героиня. Сякаш тук сред мълчанието на къщите „във светлина и спомени загърнати“, при вида на блесналото, светло и безпределно море тя може най-добре да избистри собственото си чувство:

Но не. . . Измама е. . . Лъжа са сенките
под това слънце, ярко загоряло.
Тук истина са само: то, морето,
и мисълта ми в миг към тебе полетяла.

Любимата в поезията на Бленика умее не само да оцени кратката прелест на мигновението, но и да го превърне в трайно чувство, в един „все вечен миг“. Любовта, взаимното разбирателство тя утвърждава като висша ценност, като печалба, която може да изкупи всички житейски загуби („На рулетката“), като „зачарован плен“, от който не търси никакво спасение.

По същото време, когато Багряна се бунтува срещу еснафските порядки, срещу еднообразието и сивотата на семейния живот, Бленика възпява връзката между мъжа и жената, но не като покорство на единия пред другия, не като властуване, а като единение на сродни натури. В това отношение съдбата е била щедра към нея. Домът ѝ е дом и на литературния критик Георги Цанев, а отношенията им — една наситена с духовност дружба. Взаимната обич към поети като Пенчо Славейков и Николай Лилиев издава близост в душевността, в характера им. Ето какво четем в писмо на Георги Цанев до Бленика за чешката поетеса Ружена Свободова: „Но най-вече ми харесва нейния идеалистичен поглед за живота — особено за жената. Жертвена любов, очищение чрез любов и спасение чрез нея — това са най-честите идейни основи.“¹ В същност не са ли това същите идейни основи, които намираме и в поезията на Бленика?

Нежна и предана към любимия, лирическата героиня на Бленика най-истински намира себе си в майчинството. Нейната характерна поза е прегръдката, разтворена „за десет синове и дъщери“ („Земя“), любимото ѝ състояние — да чувства сърцето си препълнено от топлина и щедрост.

Образът на жената като носителка на живота, дълбочината на майчината обич присъствуват и в поезията на Багряна („Вечната“, „Жертвата“, „Майчина песен“), но Бленика като никой друг в българската поезия разкри майчинството в неговата пълнота, в неговите богати нюанси. Нещо повече — то стана нейна същност, светоусещане, своеобразна позиция към света.

Колко дълбоко Бленика е почувствувала майчинското чувство, показва стихотворението „Свята нощ“ — една великолепна творба, много оригинална като изживяване и звучене. Тя ни потапя в атмосферата на онази „свята нощ“, когато се извършва „тайната и чудото велико“ на раждането, докосва ни до изтънчената чувствителност на жената, когато става майка и в сърцето ѝ прииждат и преливат на буйни и топли вълни обич, нежност и щастие. Проникновено е изразена и връзката между майка и дете, усещането за сладостната болка при лакомото впиване на детските устенца в майчината гръд.

Силно вълнува със своята дълбоко въздействаща нежност, с чистия и завладяващ израз на майчинското чувство стихотворението „Над люлката“.

¹ Г. Цанев. Среца с миналото. С., 1977, с. 269.

От лирическата героиня, сведена като „натегнал плод“ над белоснежното креватче, се излъчва озарението на жена, изпълнена от светлината на своето майчино призвание. Затрептяла от ласката на детския зов, от неговата „алчност незапирна“, тя излива вълнението си в съкровени, прочувствени думи:

О, моя мъничка искрица, светло зрънце,
в душата ми изгряла като слънце,
прамайчиния пламък в моята кръв запалила,
и дните и нощите ми посипала
с елмазен прах,
о, моя малка птичко!

С нежност, която извира от дълбокия извор на майчиното сърце, са сътворени стихотворенията „Дете“, „Ти“, „Пролетен вятър“. В тези творби поетическата образност органично се сплита с галещата песенност на звуците, в резултат на което се постига живото дишане на чувството:

Ти си сребърен ручей,
който край мене разплита
своята къдрава бисерна песен,
в твоите струи чист се оглежда
сводът небесен.

(„Дете“)

Към епитета „сребърен“ Бленика има подчертано творческо предпочитание. Сребърен е светът на детството, „сребърни ръце“ протяга в очакване на влюбените „младата и хубава брега“ от стихотворението „Сантименталност“. „Сребърни ръце“ поетесата нарече и една от своите стихосбирки. Този епитет съответствува на нейната творческа същност и отразява мечтата ѝ за свят на духовна чистота и нежност, на спокойствие и хармония.

Като психолог на майчинството Бленика разкри една от най-съществените черти в душевността на майката — ведрия ѝ поглед и радостното светоусещане. И в нейното сърце задълбават понякога неверие и скръб, но достатъчно е да се вслуша в сладко ромолящия детски глас, за да почувствува как пламва „погаслата надежда“ („Ти“). Като „пролетен вятър“ детето я връща назад при целебния извор на детството, при родната река, за да се изпълни отново с обич към всичко живо.

Бленика проявява тънко разбиране за особеностите на детските възприятия и изживявания. В стихотворения като „Локва“ и „Съкровище“ тя се радва на детската чистосърдечност и искреност, на учудено-възторжения детски поглед, който умее да превърне и най-обикновените неща в свят на прекрасното и чудесното. В жизнерадостната мелодия на тези творби едва доловимо се промъква една горчива нотка, породена от мисълта, че ще дойде познанието, рефлексията и сетивата ще загубят своята чиста свежест. Техният по-дълбок смисъл е в мечтата на поетесата да ни върне към детето, което носим у себе си, към истинската ни, ненакърнена и цялостна същност.

Посочените две стихотворения, както и останалите миниатюри — „Моимето“, „От терасата“ — издават усета на Бленика към чист и опростен лиричен изказ. Ясната, пределно кратка и точно изразена мисъл, която се съдържа в тях, е изключила всякакви образни излишества — в простотата и в афористичната стегнатост е силата на художественото им въздействие.

Дори когато не напуска сферата на своята женска съдба, на интимните си вълнения, Бленика внушава размисъл за важни, значими истини в човешкия живот. В стихотворението „Полет“ много ясно е изразен неспокойният трепет на майката, която чувства как детето се къса от прегръдката ѝ, станала тясна

за неговите пораснали жажди, за неудържимия му устрем. Също както пъпката, която заживява свой живот, както потокът, който не остава при извора, а бърза към други, непознати светове.

В представите на Бленика времето не е някаква отвличена философска категория. То се конкретизира в самостоятелния летеж на порасналите деца. Години по-късно в поемата „Пътят към звездите“ (1964) поетесата ще изкаже същата мисъл:

Нима дните тъй бързо летят,
нима виждаме някакво време?
Не, децата само растат
и незнaйно как стават големи.

Времето е в преживяната радост, в разбитите надежди, в горчивините, превърнали се в шепа пепел, на която отдалечаващата се от живота старица още топли измръзващите си пръсти („Старица“). Времето е в кехлибарените зърна, които слънцето отброява на своята броеница („Пред залез“).

Бленика се вълнува от мотива за преходността на човешката съдба, за неизбежността на онзи ден, когато на стената „ще спрем във рамка приковани“. Без да си поставя за цел да разрешава „старите, отдавна прозвучали и незагълхнали въпроси“ за живота и смъртта, следвайки изповедния характер на своята лирика, тя се домогва до своеобразно лично осмисляне на тези въпроси. Със собственото си сърце тя се стреми да разбере същността на света, смисъла на живота, на човешкото предназначение. Затова философските изводи, които носят нейните стихове, се възприемат като преживени и изстрадани.

Идеята за единния движещ се поток на времето, за непрекъснатото преживане на минало, настояще и бъдеще звучи не в умозрителни разсъждения, а в лирично обръщение на майката към детето:

Виж, прелетява сребърна птица —
моето,
твоего,
вечното време.

(„Детето“)

Подобни внушения се съдържат и в други творби („Старица“, „Христина“), както и в представянето на любовта като възраждане на старото изконно чувство, на майчинството — като събуден в женската кръв прамайчин пламък.

Основния закон на битието Бленика вижда в постоянното движение и обновление. Това беше нейното прозрение на жена и майка. С богати сетива, щастлива от тръпките на очакването, лирическата героиня в стихотворението „Безсмъртие“ усеща единението си с природата, в която протичат сокове, разпукват се пъпки, възкръсват семена. Съзнанието, че носи същото плодно начало, каквото живее и в природата, че самата тя участва в обновлението на този кипящ, цветущ, звънкоглас свят, я изпълва с неизпитвана досега гордост. Въплътеният в творбата празник на сърцето определя нейната ликуваща, тържествена тоналност:

Ти пак си тук, безсмъртна, вечна пролет,
не може нищо теб да те срази.
По младите и тънкорасли стволи
днес бликат бистри, радостни сълзи.

И аз, пленена в твоето дихание,
като дръвче стоя връз влажната земя
и зная, че сред този свят уханен
сега не съм сама, не съм сама.

През мен минава сокът на земята
невидимите пролетни вълни,
и през плътта на моите обятия
живота млад към слънцето кълни.

Виждането на Бленика за динамиката в природата проличава най-добре в стихотворения, изразяващи състояния на привидно спокойствие. В стихотворението „От терасата“ е уловен един миг от протичането на времето, когато гаснат дневните звуци, багри и аромати и на тяхно място се разлива топлото дихание на започващата вечер. Като че ли няма нищо особено в тази всекидневно повтаряща се картина, но в конкретния миг тя е все пак нова, различна — частица от голямото жизнено движение.

Постоянният, несекващ интерес към живота на природата, проникването в нейните тайни, вслушването в нейните гласове е характерно за поетическата нагласа на Бленика. Музиката на природата внася хармония в душевното състояние и в стиховете на поетесата. Пастелната мекота в стихотворението „Ливада в планината“, както и пронизаната от жизнеутвърждаващо чувство интонация изразяват живата радост на лирическия субект от съприкосновението с природния свят, от съпреживяването на неговите мъдри внушения:

Мушицата се чува тук как свири
и просто и без всяка суета
на тихата ѝ еднострунна лира
отронва нотки вечността.

В художествения свят на Бленика клоните на дърветата са „като ръце, прострени за любов“, земята диша и се смее като млада девойка, вятърът минава лекостъпно като крадец, есента е „художница капризна“. Това олицетворяване не е само художествен похват, а съществен момент от светоусещането на поетесата, от разбирането ѝ за единството между човек и природа.

Жизнената философия на Бленика намира най-богат и най-завършен израз в стихотворението „Земя“. Лирическият образ в тази творба се разширява до обобщения образ на жената, която пренася във времето неугасващата светлина на живота. Такава, каквато е — от плът и кръв, щедра и великодушна, — тя се чувства родена от земята. От нея се учи да обича, да живее мъдро, да не проклина човешкия си жребий и отново да се върне частица от плодната ѝ пръст:

И някой зимен ден, разгърнала обятия,
отново ще ме приютиш до своята гръд —
не чакай ти молби, нито проклетия —
аз кротко ще причакам своята смърт.

Ще се стопи плътта ми като сняг,
кръвта ми твоята плодна пръст ще всмуче
и някой стрък случаен — сок и сила пак
като дете от мене ще засуче. . .

Образът е толкова внушителен, сякаш слушаме гласа не на конкретна жена, а на самата кърмачка на вселената. „Пак“ и „ще засуче“ — тези думи носят голяма част от идейния смисъл, затова поетесата ги откроява и акцентува, поставяйки ги в римувано положение.

Лирическата героиня на Багряна също се обръща към земята със синовните думи: „Моя кръвна майчице земя“ и в единството си с нея търси извора на своите стихии, на необикновената си виталност. В поезията на Бленика това единство се осмисля в друг план — като способност на жената да ражда и кърми живота. Затова и любимият е видян като „истински син на земята“, сроден с първичните елементи — пръст, въздух, цвята, слънце.

Философският въпрос за преходността на човешкия живот се свързва с утвърждаване на значимите, на трайните ценности. Смисъла на вечния жизнен кръговрат Бленика намира в обичта, в самораздаването, в способността да се цени животът в многобройните му проявления. Колко душевно здраве, широта и щедрост се съдържат в този мъдър благослов:

И благославям всеки минал миг,
скръбта и радостта ми са еднакво скъпи
като черти на мил, забравен лик.

(„Сърце“)

Като поет Бленика притежава нужното проникновение, за да открие поетичност, красота, смисъл в незначителни на пръв поглед делнични явления. Естетическото преосмисляне на всекидневно-битовото, наложило се като характерна тенденция в поезията и прозата на 30-те години, намира израз и в нейните художествени търсения. Още през 1920 г. тя написва стихотворението „Вестоносец“, в което проявява уменията си да потопи отделния жизнен факт в съответната поетическа атмосфера, да го погледне със сърцето си и да го види по-дълбоко и по-вярно. Зад „мъничките пликчета затворени“ поетесата прозира човешки вълнения — надежди, скръб, радост. Като интересно поетическо хрумване идва финалът на творбата:

И всеки ден врати отваряш и затваряш ти
на хиляди съдби загадъчни и неми.
И аз не знам притиснатите ремени
дали не ще се скъсат нявга под товара си.

Въпреки че гледа на нещата в заобикалящия я свят с удивление, с несекващ интерес, Бленика се интересува не от самите факти, а от техния смисъл, от вътрешните им измерения. Тази особеност на нейното поетическо изживяване се откроява и в творбите, родени от допира ѝ с други страни и места. В тях няма да намерим характерното за Багряна емоционално отдаване („Дойдох и цяла ти се давам“), попиването на местата, в резултат на което те заживяват конкретни и осезаеми. В тези творби има емоционални впечатления, от които започва самовглъбяването, възплъщаването на субективния размисъл.

В стихотворението „Несебър“ Бленика не остава при тихото спокойствие, с което я посреща старинният град. Мисълта ѝ се вълнува от онова, което е било някога, въображението ѝ се пренася в миналото и рисува действителност, заредена с конфликти, с драми, с човешки съдби.

Лирическото съдържание на стихотворението „Сплит“ се изгражда изцяло върху асоциациите, съдържащи се в названието на града. Поетесата търси следите, останали от преплитането на езиците, от смесването на религиите, от кръстосването на племена и народности и така достига да крайния извод — идеята за славянската солидарност.

На основата сега — някога се структурират и стихотворенията „При Ахелой“, „Палатите на Диоклециана“, „Мъченици“. Тези исторически места и паметници отново извикват в съзнанието на поетесата въпросите за преходното и вечното, за „загадките неизброими на толкова хилядолетия“. Тръгнала от конкретните си впечатления, по пътя на размисъла, на пробудените асоциации, тя се добира до обобщения с траен, значим смисъл — отричане на войната („При Ахелой“), преклонение пред саможертвата („Мъченици“).

При срещата с един надпис в Клис, отбелязващ името на българския бежанец Панко, затрепват най-сърдечни струни в душата на поетесата — нейната обич и преданост към родината. В същност стихотворението „Клис“ е показателно за идейно-емоционалния свят на Бленика. Едни от най-вътрешно изстраданите твор-

би, които намираме още в първата ѝ книга, са свързани с мотива за родното място.

Любовта към дома, към родния край Бленика носи в кръвта си. Тази любов е укрепвала през зимните вечери, когато баба ѝ, жена от стар жеравненски род, разказва много от онези приказки и предания, от които ще тръгне по-късно Йовков, за да сътвори своите „Старопланински легенди“. С особено вълнение момичето слуша спомените на баща си, опълченец от Освободителната война, за да понесе винаги наред с обичта си към родното и обичта към „народа, който помощ братска с много жертви даде ни тогаз“ („Спомени“). Години след това поетесата ще си спомня с топла обич и носталгична болка преживяното в бащината къща. Много силно ще се запечата в съзнанието ѝ един от най-трепетните мигове в нейния живот след смъртта на бащата. След завземането на Южна Добруджа от румънците осиротялото семейство напуска заедно с майката родния Тутракан. Когато преминават границата, те по примера на майката коленичат и благоговейно целуват пръстта на България.

Загубването на родното място Бленика изживява като голяма лична драма. И спомените, и сънищата ѝ са все затам. Паметта ѝ възкресява цяла верига от незабравими картини — къщата със стария балкон, високата черница, шибоя от саксиите. Дори котката, останала „едничка в напуснатия дом“. Това не са просто детайли, които изграждат една обстановка, а част от нейното детство, от духовния ѝ свят.

Особено място в творчеството на Бленика заема образът на родната река. В нейните представи старият Дунав „с побеляло от мъдрост чело“ е символ на най-съкровено в народното битие. Свидетел на борби, победи и поражения, „сподавил всичко в своите гълбини“, той следва своя предуречен час „като баща, повел безбройна челяд“. В стихотворенията „По Дунава“ и „Дунавска балада“ Бленика е изразила цялото богатство на своето родолюбие — възхищението от красотата на родния край и горчивата болка заради нерадостната му участ. Всичко най-хубаво от себе си лирическата героиня осъзнава като наследено оттам — от златото на равнината е златният плам на очите ѝ, от простора на „необгледните поля“ — широтата на душата ѝ. Чувството за осиротяване след раздялата с „бащиното огнище“ получава особена изразителност в строфата:

Като след буря зла от клона си нападали
и грабнати от Дунава листа,
разгубиха се нашите самотни ладии,
откъснати от своите ята.

(„Дунавска балада“)

Създава се асоциацията с Яворовия „лист отбрулен“. Въпреки страданието и горестта вярата в бъдещето на родния край е жива. Такъв е пророческият смисъл, вложен в образа на светлата, нежна жена, приятелката от детинство, която се казва Надежда („Надежда“).

Колко силен е бил копнежът по родния дом, се вижда от вълнението, от радостното стъпване при завръщането, което се изразява в накъсаната от въпроси задыхана реч:

Да вярвам ли? Не е ли сын? Къде съм?
Нима това е моят бащин праг?
Приличам на слепец, комуто в миг чудесен
възвръща се загубения зрак.

(„Завръщане“)

В душата на лирическата героиня болезнено отекуват промените, настъпили в родната къща. Няма ги онези прости, но скъпи неща, които създават уют, топлота, задушевност и които всеки човек скътва дълбоко в сърцето си;

Но защо днес никъде не пада
сянката на старата черница?
И защо ме никой не посреща,
майка ми дори не ме причаква? . . .
Аз опирам челото горешо
до зида и някой в мен заплаква.
В двора тишина. Не пее станът
под навеса. Няма и цветята. . .

(„У дома“)

Много тънък е този поетически шрих: „някой в мен заплаква“. Със своята неопределеност той засилва внушението за драматизма и неизразимостта на чувството.

Стиховете на Бленика за родното място наред с цикъла на Дора Габе „Добруджа“ („Земен път“) са поетически документ за един от трагичните моменти в съдбата на народа ни. Техният по-голям смисъл обаче е в синтезираната патриотична идея, която трогва и вълнува.

Бленика обича родния край не само заради красотата на пейзажа и заради плодната сила на неговите „необгледни поля“. „Не си ти само въздухът и тая пръст и мъртви букви ще са тез поля без хората и техните дела“, пише поетесата в стихотворението „България“. Тя е свързана здраво със своите сънародници, прекланя се пред тяхното етично благородство, вярва в простата им, но цялостна мъдрост:

И раснат, както раснат тук тревите,
забили яко корени в пръстта:
снегът ги силе, вей ги вятърът,
но по-безбройни от това растат.

(„Село“)

Бленика познава тежкия труд и горестната съдба на обикновения човек, но акцентува върху неговата жилава устойчивост и непреклонна вяра в доброто. С много топлота и нежност са пропити стиховете, в които тя изразява своето тънко и върно проникновение в душевността на селската жена. Поетесата навлиза в колорита на чуждото мислене и изразяване, за да постигне правдата на народното светоусещане. Подчертано българска е нейната „Молитва на жетварката“, утвърждаваща основните начала на живота — хляба, децата и стоката.

Бленика вижда светлина в душите на жените с лица „като набраздените есенни угари“, прозря тяхното велико, мълчаливо търпение, сдържана емоционалност и голямо всеотдайно сърце. Истински земни светици са тези селски жени, възплаващи представите на поетесата за най-високите добродетели в националния характер:

Денем над нивите, ношем над люлките,
там и тука кърмачки в света,
със сърп в ръка, с дете или хурка —
те като плодни дръвчета растат.

И навеждат гръдта си корава,
тая тъмна плодоносна плът,
дето щедро сама се раздава
и безсмъртна е в самата смърт.

(„Селски женици“)

Съществува дълбоко вътрешно родство между лирическата героиня на Бленика и жените от народа. От тях тя се учи да разбира смисъла на живота, да не

унива пред страданието, да вярва в добрата човешка същност. Нейната нравствено-философска концепция за ценностите, за истинската красота намира интересен метафоричен израз в стихотворението „Благословено дърво“. Чрез образа на маслиновото дърво поетически се прославят всеотдайността и саможертвата:

Макар и да не радваш с красотата,
но ти насищаш гладните в света,
душата ти със златозарна кръв се лей,
гори във жертвенен елей.

Наследила най-добрите черти в народния характер — хуманизма и жизнелюбието, лирическата героиня на Бленика с горестна болка откликва на тъмните страни в живота, на крещящите социални противоречия. С майчинска отзивчивост тя се вживява в чуждата съдба, протестирайки срещу силата на парите, срещу незачитането и оскърблението на човешката личност („Гиганти“).

В стихотворенията „Планинска балада“ и „Аладжа манастир“ Бленика оригинално използва изразителните възможности на библийската символика, за да изкаже идейно-естетическата си оценка на действителността. Изчистен от религиозност, образът на плащещия Исус („Планинска балада“) се осмисля като символ на доброто и социалната справедливост. „Ако няма кой телата да спаси, кому ще трябва моето учение?“ — зад този въпрос, вложен в устата на божествения образ, прозира категоричната социална позиция на поетесата.

Актуално съдържание, богат асоциативен смисъл Бленика открива в легендата за укрилите се в Аладжа манастир „християнски братя“. Съзвучен, родствен ѝ е техният стремеж да се опази вярата в човека, в идеала и в най-душната атмосфера на безветрие и дехуманизация:

Вий, първи християнски братя,
намерили скривалище за своята вяра под земята,
сред мъченичество и сред гонения,
зазидали я здраво във скалата —
кажете ми,
след толкоз векове „Христово братство“ на земята
где да зазидам своята?

През втората половина на 30-те години драматизмът все по-определено се налага като основно чувство в стиховете на Бленика. Нейният висок нравствен критерий, представите ѝ за жизнените ценности се сблъскват с фалша, с лицемерието на буржоазната цивилизация. Като Елисавета Багряна („Животът, който исках да бъде поема“), като Атанас Далчев („Носачи на реклама“) и Светослав Минков („Разкази в таралежова кожа“) тя изисква да се живее „без маската на думите“ („Радиовълни“), жадувайки по естествения, истинския човек. А когато настъпват „тревожни дни“ и общественото небе се здрачава от надвисналия „градоносен облак“ на войната, гласът на поетесата затрептява от мъка, възмущение и ненавист. Съпруга и майка, нейната лирическа героиня не може да се примири със смъртта и разрушението, които носи голямото народно бедствие. Тя страда заради трагичния сблъсък на сърцето от плът и кръв, на нежното бащинско, синовно и братско сърце с бездушната жестокост на стоманата. Като отчаян вопъл прозвучава нейният майчин протест:

О, земя грьд!
От векове по теб вървят редици сиви,
от векове кръвта човешка те залива,
а, знам: жадуваш ти не кръв, а —
справедливост!

(„Тревожни дни“, 1940)

Такава интонация, побрала в себе си и нежност и твърдост, и гняв и болка, не познаваме в предишните стихове на Бленика. В стихотворението „Днес“ (1940) болката преминава в горчива ирония, в мъчителен размисъл за безсмислието на всички открития, на натрупаната човешка мъдрост, „щом днес всичко се решава пак със сила.“ И тук, както в антивоенните творби на Багряна („Големият цирк“, „Херкулес на XX век“) и Мария Грубешлиева („Видения“), женското начало се отличава с дълбок хуманизъм и изгаряща гражданска сила.

И в по-късното си творчество поетесата ще стои на стража на мира и от името на всички майки, съпруги и сестри „по всички станции на земята“ ще изрича своето единно и могъщо „вето“ на войната („Радиограма за 8 март“, „Кой“, „Бди на пост“).

Да защитава мира, възхода и щастието на пролетнообновяващата се родина — в това Бленика вижда смисъла на своята поезия в годините след деветосептемврийската победа. Неслучайно книгата, събрала нейните тогавашни поетически размисли и настроения, се нарича „На пост“ (1951).

Водена от родолюбивото си чувство, Бленика естествено се приобщава към проблемите на социалистическата действителност. „С възхитени очи“, „с възторжено влюбено сърце“ тя се вглежда във всекидневния живот и в неговите детайли открива новия облик на родния край. Вместо някогашната проточена скръб на песен чува бодри гласове и бръмченето на мотор. В представите ѝ изправената върху мощния комбайн девойка — „прекрасна, руса, в синьо“ — се слива с образа на устремената към „златни брегове“ родина („Девойката“).

Обхваната от ентузиазма на преобразователните процеси, които приветствува и възпява, Бленика по-рядко се вслушва в гласа на собственото си сърце. Но и сега я привличат върховете на планината с лазура, с елховите гори. И сега тя умее да се отдава на съзерцание, да се опива от природната хубост и да тръпне от усещането за вечността на живота. Просмукано от топла лирическа струя, стихотворението „Вечери в Пампорово“ (1951) съчетава в себе си широкия, светъл благослов на всичко живо и тихата изповед пред любимия:

Виж, аз и ти сме чудно озарени,
гората ни огражда, около покой е
и златен е върхът, тревичките край мене,
а моето сърце е цяло твоє. . .

В началото на своето осмо десетилетие Бленика написа едно удивително жизнерадостно стихотворение „Предпролетно“ (1971). В него няма да намерим дори сянка на страх от приближаващата смърт. И тук, както в предишните стихотворения на Бленика, пролетта се възприема като радост, като възраждане на света на природата и човешката душа едновременно.

Проблемът за времето, за преливането на минало, настояще и бъдеще отново вълнува поетесата. Но сега този проблем се осмисля като идейна и жизнена връзка между поколението на революционерите и днешните строители на социалистическото общество. В поемата „Пътят към звездите“ (1964) Бленика разказва за подвига на Живко Николов, студент по химия, приятел на сина ѝ, но конкретният образ прераства в символ на саможертвата в името на големия хуманистичен идеал. Същия идеал, който в новото време се осъществява в дела.

Връщайки се още по-назад в историческото ни битие („Балада за Аспарух“), поетесата търси изконно-традиционното и жертвено-героичното в националния характер. Така тя гради концепцията си за съвременната социалистическа личност.

В последните месеци от своя живот Бленика работи върху исторически цикъл, посветен на 1300-годишнината на българската държава. Останал недовър-

шен, той се оформя като „Триптих за първата българска държава“², свързана с имената на Крум, Омуртаг, Борис. Своеобразен пролог към „Триптиха“ е стихотворението „История“. Повтарящата се в него като рефрен мисъл: „През хора времето минава“ определя принципа, по който поетесата ще възпроизвежда историята — не като исторически подробности, а като „очовчено“ време. Чрез формата на монолози с диалогична същност тя ни въвежда в мислите и възгледите на трите исторически личности, изразяващи социално-психологическата атмосфера на отдалечената епоха. Художественият историзъм ѝ помага да улови главната определяща тенденция на всеки от тях, да разкрие прогресивния смисъл на техните преобразования. В решаването на проблема личност — народ е подчертана решаващата роля на „народа многоброен, тоз, що полетата оре и вади хляба“.

Въпреки че е постигнат историческият колорит на отминалото време, индивидуалното в профилите на Крум, Омуртаг и Борис, в творбата доминира философско-нравственото начало, стремежът да се осмисли човекът и неговото дело в потока на времето, в историческия процес. Интересът към отделните исторически личности се определя до голяма степен от това, доколко въпросите, възниквали тях, са и наши въпроси, защото „може би в тях себе си оглеждаме“. В облика на всяка от посочените личности Бленика откроява активната жизнена позиция, съзнателното отношение към обществения дълг, отговорността пред историята. Оттук и обобщаващият характер на техните образи и онези съвременни внушения, които те носят.

Останал недовършен, историческият цикъл на Бленика е достоен завършек на нейното поетическо дело, което винаги ще ни привлича с истините си — онези „бисерни зърна“, които поетесата събирала по разширяващите се „брегове“ на своя собствен живот.

² Септември, 1979, кн. 5.